

Bedrijfsvoorlichting en ondernemersbeslissing

Het landbouwkundig onderzoek in Nederland staat op een hoog peil en de daarop geënte bedrijfsvoorlichting behoort tot de beste van de wereld. De rijksland- en tuinbouwvoorlichtingsdienst mag onze hoge produkties per hectare en per dier stellig voor een deel aan haar activiteiten toeschrijven.

De E.E.G. heeft echter voor land- en tuinbouw verstrekende gevolgen. Kunnen hieruit ook consequenties voortvloeien voor de bedrijfsvoorlichting? Een recent rapport van de O.E.S.O. werpt een indringende vraag in die richting op.

De markt

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, O.E.S.O., organiseerde in 1965 een studiebijeenkomst over markt-informatie ten behoeve van bedrijfsvoorlichters, waarvan enige tijd geleden een rapport verscheen: Market intelligence for agricultural advisers, België, Frankrijk, Duitsland, Ierland, Italië, Nederland, Noorwegen, Zwitserland en Engeland vaardigden samen 23 deskundigen af. Na twee weken studie kwam de groep tot de conclusie, dat de bedrijfsvoorlichters in deze tijd van snelle economische en sociale veranderingen in toenemende mate aandacht moeten schenken aan de markt. Ze moeten in de eerste plaats geïnformeerd zijn over het verloop van produktie en consumptie, de prijsontwikkeling en prijsverwachting, en de ontwikkeling op langere termijn. Het wordt wenselijk geacht bijeenkomsten te houden, waar de afzetproblemen worden besproken, deels als middel ter scholen en training, maar ook om de informatie over de markt te ontwikkelen. Zonodig moeten staf-funktionarissen worden geschoold of bijgeschoold. Verder moet de verantwoordelijkheid voor de informatie over de markt voor elk niveau duidelijk worden aangegeven. Alles tezamen een hele opgave voor de toch al met zo veelsoortig werk belaste land- en tuinbouwvoorlichtingsdiensten.

De historie

Onderzoek en voorlichting zijn in Nederland vanouds in de eerste plaats technisch ingesteld. De problematiek van land- en tuinbouw was ook in de eerste plaats van technische aard. Onze schaarse cultuurgrond moest zo intensief mogelijk worden benut. Wie boer en tuinder wilde helpen, onderzocht grondmonsters, gaf een bemestingsadvies, trachtte de kwaliteit van zaai-zaad en pootgoed te verbeteren en lette in een later stadium op de voederrantsoenen van het vee. De sterk stijgende arbeidskosten en de mechanisatie brachten de bedrijfseconomie meer in de aktualiteit. De bedrijfsvoorlichter ging zijn advies door middel van een begroting van kosten en opbrengsten staven. Boekhouding en begroting werden belangrijke instrumenten bij de bedrijfsvoorlichting. Verder was specialisatie noodzakelijk, ondermeer op het gebied van mechanisatie en bedrijfsgebouwen.

De markt is echter voor de voorlichtingsdiensten nimmer tot een aktueel probleem geworden. De bedrijfsvoorlichter adviseerde individuele bedrijven, die stuk voor stuk geen invloed hadden op de markt. Bovendien was de afzet voor Nederland in de eerste plaats een exportvraagstuk. Een lage kostprijs en een goede kwaliteit waren ongetwijfeld gunstig voor onze exportpositie.

Terecht heeft de bedrijfsvoorlichter het eigenlijke terrein van de afzet niet betreden. Zijn taak was ook al omvangrijk genoeg.

De leemte

Naast alle waardering voor het werk van de bedrijfsvoorlichters, kan men bij de boeren soms ernstige kritiek beluisteren. Als de afzet van een bepaald produkt stagneert, wordt de voorlichtingsdienst soms openlijk de propaganda voor grotere bedrijfs-

eenheden, e.d. verweten. Die kritiek is niet redelijk. In de eerste plaats geeft een voorlichter slechts advies. De uiteindelijke beslissing is aan de ondernemer. Bovendien staat tegenover marktverstoring ook dikwijls marktverovering. En wie niet produceert, verdient in elk geval niet wat.

Toch kan de bovenbedoelde kritiek een juiste kern bevatten. De bedrijfsvoorlichter draagt geen verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de gehele bedrijfstak. Maar die verantwoordelijkheid is er wel! Als de individuele bedrijven in zodanige richting worden gestimuleerd dat ze allemaal samen de markt verstoren en zich het voordeel van de grotere inspanning laten ontgaan, zit er iets niet goed. Dan zit er op zijn minst een leemte in de totale voorlichtingsboodschap.

De verantwoordelijkheid

Onze rijksinstellingen zijn geen gesloten vestiging. Het bedrijfsleven vindt bij de overheid een willig oor. De recrutering van overheidsdienaren uit het bedrijfsleven, bevordert het contact. Lang niet altijd leidt het overleg met de overheid tot het gewenste resultaat, maar dan is doorgaans ook de schatkist in het geding.

Op het terrein van de bedrijfsvoorlichting vindt een intensief overleg plaats in de Raden voor de Bedrijfsontwikkeling. Tot op zekere hoogte ligt daar de verantwoordelijkheid voor de totale voorlichtingsboodschap. In deze Raden zijn de boeren en tuinders via hun organisaties vertegenwoordigd. Daar ligt de vraag van de markt-informatie van de bedrijfsvoorlichters op tafel.

Niemand weet exact hoe de markten voor de diverse produkten zich zullen ontwikkelen. Er zit iets onmogelijks in het verlangen van afzetvoorlichting. Ondernemen blijft een zaak met marktrisico. Dat is door het meest perfecte marktonderzoek niet weg te nemen.

De E.E.G. heeft echter de afzetmarkt duidelijker afgepaald. Bovendien zijn bepaalde ontwikkelingen in onze doorzichtige Europese huishouding met korte tussenpozen te volgen. Het blijft natuurlijk waar, dat de produktie geschiedt door zelfstandige ondernemers. Daaruit vloeit verantwoordelijkheid voort voor hun beslissingen. Het leggen van de gehele verantwoordelijkheid voor marktverstoringen bij de individuele ondernemer, is echter weinig meer dan een flauwe grap. Het opvolgen van adviezen wordt door middel van bedrijfspremies kracht bijgezet. Het gaat niet aan de verantwoordelijkheid voor de gevolgen daarvan geheel voor de individuele boeren en tuinders te laten.

De oplossing

Er zijn in het verband van de hier aangesneden problematiek 3 partijen die voorlichting bedrijven.

De rijkslandbouwvoorlichtingsdienst verzorgt de bedrijfsvoorlichting.

De standsorganisaties geven voorlichting in het vlak van samenleving, bedrijf en gezin. Tenslotte geeft de handel haar cliëntèle voorlichting, ondermeer over het gebruik van veevoeder. Van deze drie voorlichtingssoorten ligt de laatste het dichtst bij de marktproblematiek. Het coördineren van deze voorlichting in de Raden voor Bedrijfsontwikkeling zou

O. Here, straf mij niet in uw toorn en kastijd mij niet in uw grimmigheid. Psalm 6:2.

De psalmdichter verkeert in grote nood en ziedt op zichzelf, weet Hij, dat hij Gods straffende hand heeft verdiend. Nochtans doet hij een beroep op Gods goedertierenheid, smekend om verlossing. En de Here stelt zulk een smekeling nooit teleur.

ook de lang gekoesterde wens van verdere objectivering van deze voorlichting kunnen vervullen. Via subsidievoorwaarden zijn eisen te stellen aan werkprogramma's, e.d. Wel zal de coördinatie bijv. provinciaal een versterking vragen, mede omdat de deskundigheid op dit specifieke terrein ontbreekt. Men zou om de gedachte te bepalen per zoveel in het veld werke voorlichters één leidinggevende kracht kunnen aanstellen. Het aangeven van de exacte oplossing gaat buiten het bestek van dit artikel. Een poging in de aangegeven richting zou echter een passend antwoord kunnen zijn op het O.E.S.O.-rapport, en de ondernemersbeslissingen in de toekomst in gunstige zin kunnen beïnvloeden.

Drs. E. BROEKHUIS.

Meer oogstzekerheid door organische bemesting

Praktijkproef bij Nagele

Op de boerderij de „Kunstmestakker” wordt nagegaan hoe de grond en de gewassen zich gedragen indien alleen kunstmeststoffen worden toegediend. Dit onderzoek hoopt in de toekomst antwoord te kunnen geven op de vraag of het op de lange duur antwoord moet worden geacht alleen van kunstmeststoffen gebruik te maken. Op het proefbedrijf „het Klaverland”, dat evenals „de Kunstmestakker” een zuiver akkerbouwbedrijf is, wordt bestudeerd hoe grond en gewassen zich op de duur gedragen, indien behalve kunstmeststoffen jaarlijks zoveel mogelijk groenbemesting, bestaande uit klavers, grassen, suikerbietenkoppen en -blad wordt toegepast.

Frappante verschillen

Momenteel worden behalve poot- en consumptieaardappelen, suikerbieten, wintertarwe, zomergerst en vlas verbouwd. In feite zou men kunnen stellen dat op deze drie bedrijven sprake is van één grote praktijkproef, die als een unicum in Europa moet worden beschouwd.

Als de humustoestand van grond verandert, treden er ook veranderingen op in de structuurtoestand en de stikstofhuishouding van de grond, aldus onlangs voor de microfoon ir. J. A. Grootenhuis van het Instituut voor Bodemvruchtbaarheid, die erop wees dat beide factoren invloed kunnen uitoefenen op de opbrengsten der gewassen.

Om meer inzicht te krijgen in deze voor de landbouwpraktijk zo belangrijke problemen zijn, zoals bekend, in de herfst van 1951 drie organische stofbedrijven gesticht op zware, kalkrijke zavelgrond bij Nagele in de N.O. Polder. Op deze bedrijven wordt op systematisch verschillende wijzen een intensieve organische bemesting toegepast.

Hoewel een periode van 15 jaar voor dit soort proefnemingen te kort moet worden genoemd voor het trekken van belangrijke conclusies, ziet men onder bepaalde omstandigheden soms frappante verschillen tussen de bedrijven. Dit is mede te wijten aan de grote invloed van de van jaar tot jaar sterk wisselende weersomstandigheden op het gedrag van de grond en de gewassen.

In natte perioden is het b.v. meer-malen voorgekomen dat het regenwater tussen de aardappelruggen van „de Kunstmestakker” bleef staan. Op „het Klaverland” was dit in veel mindere mate het geval en vrijwel nooit op „de Wisselweide”. Deze verschillen ir. doorlatendheid van de grond worden veroorzaakt, doordat het verschil in organische bemesting belangrijke invloed heeft op de structuur van de bodem. Op „de Kunstmestakker” blijkt bovendien de zogenaamde „oude kracht” van de grond belangrijk te zijn verminderd in tegenstelling met „de Wisselweide”, die een duidelijke toename liet zien. Op „het Klaverland” is er in dit opzicht nauwelijks

iets veranderd, mogelijk is de „oude kracht” iets teruggelopen. Indien de grond zijn oude kracht bezit is er weinig behoefte aan kunstmeststoffen. De laatste jaren was het b.v. niet of nauwelijks meer verantwoord aan het vlas op „de Wisselweide” kunstmeststikstof te geven, terwijl daarentegen de hoeveelheid kunstmeststikstof, die aan het vlas van „de Kunstmestakker” moest worden gegeven, in de loop van de jaren geleidelijk is toegenomen om goede opbrengsten te verkrijgen.

In bepaalde jaren — vooral als de zomer vrij droog is — treden soms belangrijke verschillen op in de opbrengsten van aardappelen en suikerbieten. Waarschijnlijk spelen hierbij de vocht- en de stikstofhuishouding van de grond een belangrijke rol. In een droog jaar als 1964 bedroeg de opbrengst van aardappelen resp. op „de Kunstmestakker” 41.7 ton per ha, op „het Klaverland” 46.2 ton per ha en op „de Wisselweide” 48.0 ton per ha. In ieder geval bestaat de verwachting, dat de thans nog betrekkelijk geringe opbrengstverschillen tussen deze bedrijven in de loop van de jaren aanzienlijk zullen toenemen.